

Araştırma / Original article**Çocuklarda Yeme Davranışı Anketinin Türkçe uyarlama çalışması**Resul YILMAZ,¹ Haluk ESMEYAY² Ünal ERKORKMAZ³**ÖZET**

Amaç: Çocuklarda yeme davranışını belirlemek için kullanılan, anne-babanın yanıtladığı, Çocuklarda Yeme Davranışı Anketinin (ÇYDA) Türk çocuklarında geçerlik ve güvenilirliğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. **Yöntem:** Bu çalışmada ÇYDA Türkçeye uyarlandı. Anaokulu ve anasınıfı öğrencileri ile çocuk polikliniğine başvuran hastaların anne-babalarının yanıtladığı 650 anketin 468'i değerlendirmeye alındı. ÇYDA faktör analizi ve güvenilirlik analizi ile değerlendirildi. **Bulgular:** Açıklayıcı faktör analizine göre elde edilen sekiz alt boyut toplam varyansın %58.2'sini açıklamıştır. Cronbach alfa katsayıları 0.61-0.84 arasında değişmiştir. Doğrulayıcı faktör analizine göre RMSEA uygunluk indeksi 0.049 olarak hesaplanmış ve buna göre ölçeğin Türk toplumuna uygunluğu gösterilmiştir. Alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Yapı geçerliliği, iç tutarlığı ve alt grup ilişkileri açısından özgün anket ile çok yakın sonuçlar elde edilmiştir. **Sonuç:** Elde edilen sonuçlar ÇYDA'nın Türk çocuklarının yeme davranışını belirlemede güvenilir bir psikometrik araç olduğunu göstermiştir. Anketin, faktörlerin çok yönlü olması, çocuklardaki obezite veya iştahsızlık eğilimini saptama, hastaların davranışlarını izleme ve gerekli önemleri almaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2011; 12:287-294)

Anahtar sözcükler: Çocuk Yeme Davranışı Anketi, geçerlilik, güvenilirlik, obezite, iştahsızlık

Adaptation study of the Turkish Children's Eating Behavior Questionnaire**ABSTRACT**

Objective: We aimed to confirm the validity and internal reliability of Turkish Children's Eating Behavior Questionnaire (CEBQ) which was a parent-report measure and was designed to assess variations in children's eating styles. **Methods:** For this methodological study, CEBQ was translated to Turkish and conducted among parents of both preschool students and patients who were admitted pediatric outpatient clinic. 468 of 650 responded questionnaire was examined for factor structure. **Results:** According to exploratory factor analysis, eight subscales explain 58.2% of variance. Reliability coefficients (Cronbach Alphas) ranged from 0.61 to 0.84. Confirmatory factor analysis was calculated as 0,049 according to the RMSEA index of fitness and this analysis revealed suitability of the scale for Turkish population. Factor structure, internal reliability and subscale correlations were similar to original CEBQ. **Conclusion:** These results point out the CEBQ is useful to assess children's eating behavior in Turkish children as a psychometrical tool. Sophisticated factors used in questionnaire make easy to detect the tendency of obesity or low appetite in children, to observe children's behavior and to take precautions before emerging pathological situations. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2011; 12:287-294)

Key words: Children's Eating Behavior Questionnaire, validity, reliability, obesity, poor appetite

GİRİŞ

İştahsızlık, zayıflık, iştahlı, fazla kilolu olma tüm çocukluk yaş grubunda en sık rastlanılan yakın-

¹Yrd.Doç.Dr., ²Arş.Gör.Dr., Gaziosmanpaşa Üniv. Tıp Fak. Pediatri ABD, ³Yrd.Doç.Dr., Biyoistatistik ABD, Tokat

Yazışma adresi / Address for correspondence:

Yrd.Doç.Dr. Resul YILMAZ, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri ABD, 60030 Tokat/Turkey

E-mail: drresul@hotmail.com

Geliş tarihi: 11.12.2010, Kabul tarihi: 30.05.2011

maların başında gelir. Anne-babalar yemek seçiciliği olan çocukları ile baş etmede zorlanır ve çok az yediğini, sağlıklı beslenemediğini düşünür.¹ Bu yakınmalarla hekime başvurduklarında çocukların kendilerini aç bırakmayacakları şeklinde yanıt alırlar.² Yemek seçiciliği olan çocukların sonraki dönemlerde kilo durumunu gösteren çalışmalar yoktur, ancak bu çocuklar az yer, yavaş yer ve yemeğe ilgileri azdır.^{3,4} Bu özellikler düşük kilo alımı ile ilişkilendirilebilir.^{1,2}

Öte yandan, obezite batı toplumlarında dramatik artış göstermiştir. Birçok farklı yeme tarzının obezite ile ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Çocukluk çağında yeme eğitimi verilirken ödül olarak yiyecek verilen çocuklarda sanal bir haz duygusu gelişir ve emosyonel yeme eğiliminde artışa yol açar.⁵ Hızlı yemek yemeleri nedeniyle tokluk hissinin başlangıcını kaçırlar.⁶ Yeme davranışını belirlemede izleme faydalı görünmektedir ancak pratikte uygulaması zordur ve izlenen çocuk davranışını değiştirebilir. Anne-babadan alınan bilgilerin de araştırmalarda iyi yanıt verdiği yapılan çalışmalarda gösterilmiştir.⁷

İştahsız ve iştahı fazla olan çocukların nesnel olarak belirlenmesi toplum sağlığı ve klinik araştırmalar için gereklidir. Yeme davranışını ölçen testlerle ilgili birkaç çalışma olmuştur. Child Eating Behavior Inventory, Children's Eating Behavior Questionnaire (CEBQ), Dutch Eating Behavior Questionnaire (DEBQ).⁸⁻¹⁰ Bunlar içinde daha kapsamlı olan ve farklı yeme stillerini kapsayan geçerlilik ve güvenilirliği gösterilmiş Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi (ÇYDA) dikkate değer bulunmuş, yeme davranışının nesnel ve standart şekilde belirlenip araştırmaların daha kolay uygulanabileceği öngörülmüştür.¹¹

ÇYDA sekiz açıdan çocuğun iştahını belirlemeyi amaçlamıştır; gıda heveslisi (GH), duygusal aşırı yeme (DAY), gıdadan keyif alma (GKA), içme tutkusu (IT), tokluk heveslisi (TH), yavaş yeme (YY), duygusal az yeme (DAZ), yemek seçiciliği (YS). Uluslararası yayınlarda sıkça ve birçok farklı ülkede başarı ile kullanılan ÇYDA Türkçeye uyarlandığında, geçerlilik ve güvenilirliği gösterildiğinde yeme davranışı standart biçimde ölçülebilecek, araştırmacılar arasında iletişimi kolaylaştıracak ve elde edilen verilerin doğru bir biçimde karşılaştırılmasına olanak sağlayacaktır.

Çalışmamızda çocuklarda yeme davranışını ölçen ÇYDA'nın Türkçeye çevrilip uyarlanması, Türk örnekleminde geçerlilik ve güvenilirliğinin gösterilmesi ve sonraki çalışmalara kolaylık getirecek böyle bir ölçeğin ülkemiz diline kazandırılması amaçlanmıştır.

Anatolian Journal of Psychiatry 2011; 12:287-294

YÖNTEM

Araştırmanın tipi, yapıldığı yer ve örneklem

ÇYDA'nın Türk çocuklarında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmak için planlanan bu çalışmanın örneklemini Mayıs-Haziran 2008 tarihleri arasında polikliniğe başvuran çocukların aileleri ve Tokat ilindeki anaokulu ve anasınıflarına devam eden öğrencilerin anne-babaları oluşturmuştur. Faktör analizi uygulayabilmek için gerekli örneklem büyüklüğü madde sayısının 10 katı olacak biçimde, 350 olarak belirlenmiştir.

Polikliniğe başvuran kronik bir hastalığı olmayan 2-9 yaşları arasındaki çocuk hastaların muayene işlemleri tamamlandıktan sonra anne-babalarına çalışma hakkında bilgi verilip anketi doldurmaları önerilmiştir. Kabul edenlerden, anketi doldurmak için yeterli zihinsel kapasiteye sahip olanlar çalışmaya alınmış; onam formu okunmuş kabul etmeleri durumunda imzalatılıp demografik bilgilerin olduğu kısım doldurulmuştur.

Okullardan alınacak örneklem için küme örnekleme yöntemi kullanılmış ve belirlenen okullar örnekleme oluşturmuştur. Üniversitemiz rektörlüğü ve Tokat İl Millî Eğitim Müdürlüğü arasında resmi yazışmalar ile gerekli izinler alınmıştır. Okulların anasınıfları ve anaokulu öğretmenleri ile görüşülüp zarf içinde anketleri öğrenciler aracılığı ile anne-babalara ulaştırılmıştır. Beş gün sonra yanıt verilip geri gönderilen anket formları toplanmış; 550 anket öğrenciler ile gönderilmiş ve bunlardan 405'si geri dönmüştür, hastanede ise 98 anket uygulanmıştır. Öğretmenler tarafından ölçülen boy ve kilo bilgileri alınmıştır.

Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi - ÇYDA (Children's Eating Behavior Questionnaire - CEBQ):

Wardle ve ark. tarafından geliştirilen ÇYDA, anne-babaların yanıtladığı, 35 maddelik, 5 puan üzerinden değerlendirilen (1=asla, 5=her zaman) Likert tipi bir ankettir.⁹ Anketteki maddeler obezite ile ilgili önceki literatür bilgilerinden ve anne-baba ile görüşmelerden elde edilen veriler ile oluşturulmuştur. Ölçeğin geliştirildiği özgün çalışmada, anketin geliştirilmesi sırasında sekiz alt boyutlu faktör yapısı oluşmuş ve bu sekiz alt ölçeğin toplam varyansı açıklama oranlarının %50-%80 arasında olduğu gösterilmiştir. Sekiz alt ölçeğin Cronbach alfa katsayıları 0.74-0.91 arasında değişmiştir. ÇYDA'nın Türk çocuklarında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını yapabilmek için anketi geliştiren J. Wardle'dan yazılı izin alınmıştır.

Çeviri işlemleri

Anket, önce iyi derecede İngilizce bilen, ABD

veya İngiltere’de en az beş yıl yaşamış üç öğretim üyesine İngilizceden Türkçeye çevirisi yaptırılmıştır. Bu üç çeviri gözden geçirilip en uygun ifadelerden Türkçe metin elde edilmiştir. İyi derecede İngilizce bilen önceki üç öğretim üyesinden farklı bir öğretim üyesine de Türkçeden İngilizceye çevirisi yaptırılmıştır. Bu İngilizce metin özgün anket metni ile karşılaştırılmış ve önemli anlam değişikliği saptanmaması üzerine 30 anne-babaya uygulanmıştır. Anlaşılmayan, ifade eksikliği olduğu bildirilen maddeler yeniden gözden geçirilip gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anket çoğaltılarak araştırmaya başlanmıştır.

İstatistiksel değerlendirme

Otuz beş maddeden oluşan ÇYDA, yapı geçerliliği yönünden ana bileşenler yöntemi kullanılarak açıklayıcı faktör analizi ile değerlendirilmiştir. Açıklayıcı faktör analizinde özdeğerleri 1’in üzerinde olan faktörler değerlendirmeye alınmış ve yamaç eğim grafiği ile doğrulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ortaya çıkan yapı mantıksal değerlendirmeye tabi tutulmuş ve faktör yükleri 0.4 ve üzerinde olan maddeler dikkate alınarak düzenlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan faktör yapısındaki maddeler aynı şekilde, değiştirilmeden doğrulayıcı faktör analizi ile yeniden incelenmiş ve RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation), RMR (Root Mean Square Residual) GFI (Goodness of Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) ve CFI (Comparative Fit Index) uygunluk indeksleri hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi, uyarılan ölçüğün faktör yapısı ile orijinal ölçüğün faktör yapısını karşılaştırır ve benzerlik ve ayrılıklar ortaya konulur.^{12,13} GFI ve AGFI tanımlayıcı indeksleri 0-1 arasında değer alır ve uyumlu modellerde genellikle 1’e çok yakındır.^{12,14,15} Bire yakın olan CFI değerlerinin olması iyi uyumlu bir modelin göstergesi olarak kabul edilir.^{14,16-18} RMSEA’nın 0.05’e eşit veya düşük olması uyumun olduğunu gösterir.^{14,16-18} SRMR, 0.0 değeri mükemmel bir uyumu gösterir ve 0.0-1.0 arasında değer alır, SRMR’nin 0.08’e yakın veya bundan daha az olması, CFI’nin 0.90’e yakın veya bundan daha büyük olması modelin uygunluğunu gösterir.^{15,17,18}

ÇYDA’nın kapsam geçerliliğini ölçmek için faktör analizine göre ortaya konulan alt boyut değerlerinin %27’lik alt bölümü ile %27’lik üst bölümü¹⁹ arasında iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi kullanılarak karşılaştırma yapıldı.

Faktör analizine göre elde edilen alt boyutlar iç tutarlılık yönünden güvenilirlik analizi ile incelenmiş, Cronbach alfa katsayıları ve madde-toplam

korelasyonları (Pearson momentler çarpımı korelasyonu) hesaplanmıştır. Tüm alt boyutların Tukey toplanabilirlik testine göre toplanabilirlik özelliği göstermesinden dolayı, alt boyutları oluşturan maddelerin puanları toplanmış ve alt boyut puanları elde edilmiştir. Bu alt boyut puanlarının tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmış, yaş gruplarına göre ve cinsiyete göre tek yönlü varyans analizi (ikili karşılaştırmalarda Scheffe testi kullanılmıştır) ve bağımsız iki örneklem t testleri ile karşılaştırmalar yapılmıştır. Ölçek alt boyut puanları aritmetik ortalama ve standart sapma ile gösterilmiş, p değerleri 0.05’in altında bulunduğu istatistiksel olarak önemli kabul edilmiştir. Hesaplamalar istatistik paket programlar ile yapılmıştır (PASW 18, SPSS inc. Chicago, IL; Statistica 6.0 StatSoft inc, Tulsa, OK).

BULGULAR

Toplam 468 anne-babaya anket uygulanmıştır (243 erkek ve 225 kız çocuğun anne-babası). Çocukların %51.9’unu erkekler, %48.1’ini kızlar oluşturmuştur. Yaş ortalaması 5.84±1.28 yıl, boy ortalaması 114.95±9.92 cm, ağırlık ortalaması ise 20.96±4.68 kg olarak bulunmuştur.

Annelerin yaş ortalaması 31.05±4.57 yıl, boy ortalaması 162.69±6.16 cm, ağırlık ortalaması ise 65.72±10.97 kg’dır. Babaların yaş ortalaması 35.08±5.04 yıl, boy ortalaması 173.38±9.74 cm, ağırlık ortalaması 78.75±11.84 kg’dır.

Çocukların %25.8’i (s=120) ilk altı ay, %54.9’u (s=256) 12 aydan fazla anne sütü almıştır. Üç yüz on üç (%66.9) olguya vitamin takviyesi, 289 (%61.8) olguya demir takviyesi yapılmıştır.

Okullarda öğrenciler aracılığıyla velilere gönderilen anketlerden geri dönenlerden 39 çocukta kronik bir hastalık olduğu saptanmış ve bunlar araştırmadan çıkarılarak okuldan gelen 370 anket ve hastanede uygulanan 98 anket ile istatistiksel değerlendirmeler yapılmıştır.

Yapı geçerliliği

Türkçeye çevrilen anketin yapısını doğrulamak ve orijinal anket ile benzer olduğunu göstermek için 35 maddenin açıklayıcı faktör analizi yapıldı. Ölçek özdeğeri 1’in üzerinde sekiz faktöre ayrılmıştır. Bu sekiz faktör toplam varyansın %58.2’sini açıklamaktadır. Ölçekteki tüm maddeler faktörlerde temsil edilmiştir ve tüm maddeler pozitif yüküldür. Alt boyutlar, faktör yükleri, alt boyutların toplam varyansı açıklama yüzdeleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan yapı doğrulayıcı faktör analizi

290 Çocuklarda Yeme Davranışı Anketinin Türkçe uyarlama çalışması

Tablo 1. Faktör yapıları ve faktör yükleri (Varimax rotasyonlu)

Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi alt boyutları No Madde	Madde faktör yükleri	Madde-toplam korelasyonları	Toplam varyansı açıklama oranı	Cronbach α
<i>Gıda heveslisi</i>				
			6.8	0.69
12 Çocuğum sürekli yemek ister	0.38	0.493		
14 İzin verilirse çocuğum çok fazla yiyecektir,	0.42	0.497		
19 Şans verilirse, çocuğum tüm zamanını yemek yiyerek geçirir,	0.76	0.419		
20 Çocuğum öğün zamanlarını ipte çeker,	0.71	0.514		
28 Çocuğum doymuş (tok) bile olsa sevdiği yiyeceğe midesinde yer bulur	0.34	0.413		
<i>Duygusal aşırı yeme</i>				
			5.9	0.61
2 Çocuğum endişeliyken, üzgün olduğunda çok yer	0.44	0.387		
13 Çocuğum sıkıntılı, rahatsız olduğunda çok yer	0.80	0.443		
15 Çocuğum huzursuzken, endişeliyken çok yer	0.79	0.474		
27 Çocuğum yapacak bir şeyi olmadığında daha çok yer	0.25	0.347		
<i>Gıdadan keyif alma</i>				
			8.8	0.84
1 Çocuğum yiyecekleri, yemeği sever	0.72	0.624		
3 Çocuğum çok iştahlıdır	0.70	0.702		
4 Çocuğum yemeğini hızlıca bitirir	0.37	0.509		
5 Çocuğum yemeğe önem verir, yiyeceklerle ilgilidir	0.60	0.677		
22 Çocuğum yemek yemekten hoşlanır	0.67	0.680		
<i>İçme tutkusunu</i>				
			6.8	0.79
6 Çocuğum sürekli içecek bir şey ister	0.75	0.543		
29 Çocuğum şans verilirse, gün boyu içecek (meşrubat, su vs.) içecektir	0.83	0.677		
31 Çocuğum, şans verilirse, daima içecek bir şey bulabilir	0.84	0.679		
<i>Tokluk heveslisi</i>				
			7.1	0,76
7 Çocuğum yeni yemekleri başlangıçta reddeder,	0.17	0.385		
17 Çocuğum yemeğin sonunda tabağında yemek bırakır	0.57	0.551		
21 Çocuğum yemeği bitmeden doyar	0.60	0.541		
24 Çocuğumun yemekle mutlu etmek zordur	0.33	0.458		
26 Çocuğum çabuk doyar	0.74	0.468		
30 Çocuğum yemekten hemen önce abur cubur yerse, atıştırırsa yemek yiyemez	0.62	0.465		
33 Çocuğum tadını bile bakmadan bir yiyecekten hoşlanmadığına karar verir	0.42	0.478		
<i>Yavaş yeme</i>				
			8.8	0.75
8 Çocuğum yavaş yer	0.74	0.534		
18 Çocuğumun yemeğini bitirmesi 30 dakikadan uzun sürüyor	0.70	0.552		
34 Şans verilirse çocuğum ağzında yemek, lokma tutar	0.56	0.440		
35 Yemek süresi boyunca çocuğum yavaş, daha yavaş yer	0.76	0.645		
<i>Duygusal az yeme</i>				
			6.6	0.67
9 Çocuğum kızgınken, sinirliyken daha az yer	0.69	0.559		
11 Çocuğum yorgunken daha az yer	0.57	0.445		
23 Çocuğum mutlu olduğunda daha çok yer	0.68	0.258		
25 Çocuğum mutsuz olduğunda daha az yer	0.74	0.582		
<i>Yemek seçiciliği</i>				
			7.4	0.74
10 Çocuğum yeni yiyecekleri, yemekleri tatmaktan hoşlanır	0.74	0.594		
16 Çocuğum çok çeşitli yiyeceklerden hoşlanır	0.71	0.531		
32 Çocuğum daha önceden bilmediği, tatmadığı tatları tatmakla ilgilenir	0.73	0.563		

ile yeniden değerlendirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizine göre hesaplanan uygunluk indeksleri Tablo 3'te verilmiştir.

Kapsam geçerliliği

ÇYDA kapsam geçerliliği yönünden alt boyut toplam puanlarına göre %27'lik alt ve üst bölümlerin

Anatolian Journal of Psychiatry 2011; 12:287-294

karşılaştırılması yoluyla değerlendirildi. Alt bölümler ile üst bölümler arasında tüm faktörler yönünden anlamlı fark bulundu (Tablo 4).

Güvenilirlik

Ölçeğin iç tutarlılığının değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlerden birisi olan güvenilirlik (Cron-

Tablo 2. Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi alt boyutları arasındaki Pearson korelasyon katsayıları (s=468)

	Gıda heveslisi	Duygusal aşırı yeme	Gıdadan keyif alma	İçme tutkusu	Tokluk heveslisi	Yavaş yeme	Duygusal az yeme	Yemek seçiciliği
Gıda heveslisi	1							
Duygusal aşırı yeme	0.599*	1						
Gıdadan keyif alma	0.605*	0.391*	1					
İçme tutkusu	0.231*	0.178*	0.090	1				
Tokluk heveslisi	-0.325*	-0.204*	-0.555*	0.150*	1			
Yavaş yeme	-0.314*	-0.185*	-0.544*	-0.019	0.515*	1		
Duygusal az yeme	-0.139*	-0.104	-0.147*	0.037	0.434*	0.280*	1	
Yemek seçiciliği	0.414*	0.268*	0.514*	0.196*	-0.334*	-0.239*	-0.106	1

* p<0.05

Tablo 3. Çocuklarda Yeme Davranışı Anketi yapı geçerliliği uygunluk indeksleri (doğrulayıcı faktör analizi)

RMSEA	RMR	SRMR	GFI	AGFI	CFI
0.049	0.098	0.239	0.854	0.835	0.95

Tablo 4. %27'lik alt ve üst bölümlere göre ÇYDA alt boyut toplam puanlarının dağılımı

Çocuklarda Yeme Davranışı Anketinin alt boyutları	%27'lik alt bölüm Ort. ± SS	%27'lik üst bölüm Ort. ± SS	t	p
Gıda heveslisi	5.32 ± 0.47	13.56 ± 3.10	30.35	<0.001
Duygusal aşırı yeme	4.00 ± 0.00	9.17 ± 1.85	31.36	<0.001
Gıdadan keyif alma	8.89 ± 1.80	20.70 ± 2.16	47.13	<0.001
İçme tutkusu	5.08 ± 1.24	13.73 ± 1.02	60.50	<0.001
Tokluk heveslisi	15.91 ± 2.48	29.91 ± 2.24	47.02	<0.001
Yavaş yeme	6.37 ± 1.37	16.44 ± 1.76	50.70	<0.001
Duygusal az yeme	8.21 ± 1.55	17.33 ± 1.30	50.62	<0.001
Yemek seçiciliği	4.61 ± 1.06	12.32 ± 1.64	44.39	<0.001

Tablo 5. Cinsiyetlere göre ÇYDA alt boyut toplam puanlarının dağılımı

Çocuklarda Yeme Davranışı Anketinin alt boyutları	Erkek Ort. ± SS	Kız Ort. ± SS	t	p
Gıda heveslisi	9.28 ± 3.92	8.49 ± 3.05	2.43	0.015
Duygusal aşırı yeme	6.32 ± 2.36	5.87 ± 2.17	2.13	0.034
Gıdadan keyif alma	14.70 ± 4.95	14.30 ± 4.55	0.92	0.356
İçme tutkusu	10.00 ± 3.39	8.91 ± 3.48	3.43	0.001
Tokluk heveslisi	23.00 ± 5.71	22.94 ± 5.53	0.12	0.905
Yavaş yeme	10.62 ± 3.96	11.72 ± 4.03	-2.97	0.003
Duygusal az yeme	12.58 ± 3.69	13.10 ± 3.58	-1.54	0.125
Yemek seçiciliği	8.25 ± 3.17	8.18 ± 3.10	0.24	0.813

bach alfa) katsayılarının 0.61-0.84 arasında değiştiği, tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0.69 olduğu saptandı. Cronbach alfa katsayıları

ile madde-toplam (alt boyut) korelasyonları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Alt boyutlar arasındaki korelasyon matrisi Tablo 2'de verilmiştir. Madde-toplam korelasyonları 0.26-0.70 arasındadır ve 'iyi' olarak değerlendirilmiştir.

Yapı geçerliliği, iç tutarlılığı ve alt grup ilişkileri açısından özgün anket ile çok yakın sonuçlar elde edilmiştir. Ancak özgün anketteki bazı maddelerin yer aldığı grupların değiştirilmesi gerekmiştir. Maddelerin çoğu özgün anket ile benzer faktör yüklerine sahipti, ancak özgün anketteki yedi maddeye dikkat edildiğinde ilgili boyuttaki faktör yüklerinin oldukça düşük olduğu gözlemlendi. İstatiksel değerlendirme sonucunda ortaya çıkan değişim mantıksal olarak da ele alındı ve kuramsal olarak madde yüklerine göre ait olması gereken alt boyut değiştirildi.

Alt boyut toplam puanlarının dağılımı (ort.±SS) gıdaya erişim alt boyutları olan GH, DAY, GKA için sırasıyla 8.90±3.55, 6.11±2.28, 14.51±4.76; gıdadan uzaklaşmayı gösteren alt boyutlar olan TH, YY, DAZ ve YS için sırasıyla 22.97±5.62, 11.15±4.03, 12.83±3.65, 8.22±3.13 ve sıvı alımı isteğini gösteren IT için 9.48±3.47 saptanmıştır. Yaş gruplarına göre alt boyut toplam puanlarının karşılaştırılmasında yalnız YY alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (F=20.57, p=0.038). İkili karşılaştırmalara göre bu alt boyutta üç yaş altı ve altı yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Gıdaya erişim alt boyutları olan GH, GKA, DAY'nin kendi içinde ve gıdadan uzaklaşmayı gösteren alt boyutlar olan YY, TH, DAZ, YS kendi içinde pozitif yönde ilişkilidir (Tablo 2).

Cinsiyetler arasında GH, DAY, IT ve YY yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark vardır. GH, DAY ve IT puan ortalamaları erkeklerde yüksek bulundu buna karşın YY puan ortalamaları kızlarda daha yüksek bulundu (Tablo 5).

TARTIŞMA

Çocuklarda yeme davranışını saptamak için ÇYDA en geniş kapsamlı değerlendirme aracıdır. Çalışmamızın yürütüldüğü dönemde özgün anket ve bu anketin Portekizceye uyarlaması vardı.^{9,11} Hollanda çalışması ise 2008 sonlarında yayınlanmıştır.²⁰ Bu geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarından başka, bazı araştırmalarda farklı amaçlar için de kullanılmıştır.^{11,22,23}

Çalışmamızda ÇYDA Türkçe uyarlamasının faktör yapısı, geçerlilik ve güvenilirliğinin Wardle ve ark.nın özgün çalışması, Portekiz ve Hollanda çalışmaları ile uyumlu olduğu gösterildi.^{9,11,20}

ÇYDA'nın faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile değerlendirildi. Çalışmamızda doğrulayıcı faktör analizi sonuçları yukarıda sözü edilen indekslere göre değerlendirildiğinde ÇYDA'nın faktör yapısını doğrulamıştır (Tablo 3). Ancak Türkçe anketin iç geçerlilik ve güvenilirliğinin uygun olması için yedi maddenin yerinin değiştirilmesi gerekmiştir, böylece daha doğru sonuç alınabilecek bir anket elde edilmiştir. Madde 3 (Çocuğum çok iştahlıdır) ve 4 (Çocuğum yemeğini hızlıca bitirir) özgün ankette tokluk heveslisi ve yavaş yeme grubunda iken, çalışmamızda gıdadan keyif alma alt grubuna yerleştirilmiştir. Madde 7 (Çocuğum yeni yemekleri başlangıçta reddeder), özgün ankette yemek seçiciliğinde iken çalışmamızda tokluk heveslisine, madde 20 (Çocuğum öğün zamanlarını iple çeker) gıdadan keyif almada iken gıda heveslisine, madde 24 (Çocuğumun yemekle mutlu etmek zordur) ve 33 (Çocuğum tadını bile bakmadan bir yiyecekten hoşlanmadığına karar verir), yemek seçiciliği' de iken tokluk heveslisine, madde 34 (Şans verilirse çocuğum ağızda yemek, lokma tutar), gıda heveslisinde iken yavaş yemeye alınmıştır. Maddelerin yer değiştirmesi uyarlama çalışmalarında beklenen bir durumdur. Benzer şekilde Hollanda çalışmasında da madde 12 (Çocuğum sürekli yemek ister) gıda heveslisinde iken gıdadan keyif alma alt grubuna, madde 13 (Çocuğum sıkıntılı, rahatsız olduğunda çok yer) duygusal az yemeden duygusal aşırı yemeye, madde 24 (Çocuğumun yemekle mutlu etmek zordur) yemek seçiciliğinde iken tokluk heveslisine, madde 35 (Yemek süresi boyunca çocuğum yavaş, daha yavaş yer) yavaş yemede iken tokluk heveslisi alt grubuna taşınmıştır.²⁰

Tablo 4'te görüldüğü gibi, ÇYDA'da elde edilen puanların alt ve üst grubu ayırt edebildiğinden iç geçerliliği kabul edilmiştir (tüm alt boyutlarda p<0.001).

Özgün anket ile aynı sayıda sekiz faktör oluşmuştur.⁹ Buna karşılık Portekiz çalışmasında altı, Hollanda çalışmasında yedi faktör elde edilmiştir.^{9,11} Bununla beraber Hollanda çalışmasında faktör sayısının azaltılmasının sonraki araştırmalarda handikap oluşturabileceği belirtilmiştir.²⁰ Bu çalışmada gıda heveslisi ve duygusal aşırı yeme alt boyutları birleştirilmiş ve aşırı yeme alt grubu olarak adlandırılmış, böylece iç tutarlılık katsayısı artmıştır. Alt grup birleştirme 6-7 yaş grubu için geçerli olsa da, ileri yaşlarda bu iki alt grup değerleri ayrışabileceğinden birleştirmenin uygun olmayabileceği belirtilmiştir.²⁰

Strese karşı aşırı yeme yanıtı psikosomatik kuramın bir özelliğidir ve emosyonel strese aşırı

yeme olarak belirir ve yaşamın erken dönemlerinde öğrenilir. Hollanda'da güncel bir araştırmada gençlerde emosyonel az yemenin daha çarpıcı olduğu bildirildi.²⁴ Yedi-12 yaş arasındaki çocuklar emosyonel strese gıda alımını düşürerek yanıt vermişlerdir, ayrıca 7 yaşında aşırı yeme yanıtının tam olarak gelişmediği gösterilmiştir.²⁰ Çalışmamızda yaş grupları değerlendirildiğinde DAY'ın yaşla doğru yönde, istatistiksel olarak anlamlı, zayıf bir ilişkisi bulunmuştur.

Özgün anket ve Aschont ve ark. çalışmasında faktörler yaş ile değişim gösterirken,^{9,23} Hollanda çalışmasında değişmediği bildirilmiştir, ancak belirtilen çalışmanın örnekleminin yaş aralığı çok dardır.²⁰ Çalışmamızda ise özgün anket gibi yaş aralığı geniştir ve yaş ile faktörler arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Portekiz çalışmasında daha yaşlı çocukların YS ve YY değerlerinin daha düşük olma eğilimi gösterilmiştir ve gıdadan uzak durma davranışı yaşla ilgilidir ve gelişim dönemeçlerini yansıtacağı bildirilmiştir.¹¹

Cronbach alfa katsayısının 0.60'ın üzerinde olması durumunda ölçeğin oldukça güvenilir olduğu, 0.80'in üzerinde olması durumunda ise yüksek derecede güvenilir olduğu kabul edilmektedir.¹² Ölçeğimiz bütün olarak ele alındığında elde edilen 0.69 güvenilirlik katsayısı oldukça güvenilir olarak kabul edilmektedir. Alt boyutlarda ise 0.61-0.84 arasında değişen güvenilirlik katsayıları ölçeğimizin güvenilir olduğunu göstermektedir. Literatürde güvenilirlik katsayısının 0.60-0.80 arasında olması oldukça güvenilir kabul edilmesine rağmen, genel olarak 0.70 ve üzerindeki değerler istenmektedir.¹² Ölçeğimizin 0.69 güvenilirlik katsayısı görece düşük görünmektedir. Hem poliklinik, hem de okullardan deneklerin olması heterojen bir kitle oluşturduğundan güvenilirlik katsayısının 0.69 çıkmasına yol açabileceğini düşünmekteyiz. Sonuçlarımız Viana ve ark. ile Sleddens ve ark.nın aynı ölçek

ile yapılan uyarlama çalışmalarında bulunan sonuçlarla da benzerlik göstermektedir.^{11,20}

Okul öncesi dönemde erkek ve kız çocuklarında yeme davranışı farklılık gösterebilir. Faktörlerden GH, DAY, IT puanları erkeklerde, YY ise kızlarda anlamlı derecede farklı bulunmuştur. Bu hızlı büyüme döneminde erkek çocuklara yeme konusunda daha fazla teklifte bulunulabilir, kızlar ise çevreden az yeme konusunda etkilenebilir. Ergenlikte erkek çocuklarda yeme ve kilo kaybı azalırken kızlarda daha belirgin olmaktadır.²⁰ Yaş, cinsiyet ve yeme davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yeni araştırmalara gereksinim vardır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırma sadece Tokat ilinde yapılmıştır. Güvenilirlik değerlendirmesinde test-tekrar testi kullanılmamıştır. Türkçe benzer bir test olmadığından eş değerli ölçek güvenilirliği ve eş zamanlı geçerlik değerlendirmesi yapılamamıştır.

SONUÇ

Bu çalışma çocuklarda yeme davranışı anketinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini göstermiştir. Anket faktörlerinin çok yönlü olması çocuklardaki obezite veya iştahsızlık eğilimini önceden belirlemeye, hastalık bulguları ortaya çıkmadan önce gerekli izleme ve hastalık gelişimini önlemeye olanak sağlayacağını düşündürmektedir. ÇYDA, obezitede yeme davranışını tanımlamada değerli olduğu kadar, iştahsız çocukları saptamada da iyi sonuçlar verecektir. Toplumumuzda ve diğer toplumlarda ÇYDA'nın sonraki araştırmalarda kullanımı ile yeme davranışının obezite ve iştahsızlık davranışsal yolları üzerine etkisinin anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Teşekkür

Anketin çevirilerini yapan üniversitemizin öğretim üyelerine, Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerine, Tokat İl merkezindeki tüm ilköğretim müdürlerine, anketlerin velilere iletilmesinde yardımlarını esirgemeyen anasınıfı ve anaokulu öğretmenlerine, anketi bıkmadan tamamlayıp bize geri ulaştıran tüm anne-babalara teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Rydell AM, Dahl M, Sundelin C. Characteristics of school children who are choosy eaters. *J Genet Psychol* 1995; 156:217-229.
2. Wright CM, Parkinson KN, Shipton D, Drewett RF. How do toddler eating problems relate to their eating behavior, food preferences, and growth? *Pediatrics* 2007; 120:e1069-1075.
3. Reau NR, Senturia YD, Lebailly SA, Christoffel KK. Infant and toddler feeding patterns and problems: normative data and a new direction. *Pediatric Practice Research Group. J Dev Behav Pediatr* 1996; 17:149-153.
4. Carruth BR, Skinner J, Houck K, Moran J, Coletta F, Ott D. The phenomenon of "picky eater": a behavioral marker in eating patterns of toddlers. *J Am Coll Nutr* 1998; 17:180-186.

5. Bruch H. *Eating Disorders: Obesity, Anorexia Nervosa and the Person within*. New York, Taylor & Francis; 1974, p.44-65.
6. Meyer JE, Pudel V. *Experimental studies on food-intake in obese and normal weight subjects*. *J Psychosom Res* 1972; 16:305-308.
7. Saudino KJ, Dale PS, Oliver B, Petrill SA, Richardson V, Rutter M, et al. *The validity of parent-based assessment of the cognitive abilities of 2-year-olds*. *Br J Devel Psychol* 1998; 16: 349-363.
8. Archer LA, Rosenbaum PL, Streiner DL. *The children's eating behavior inventory: reliability and validity results*. *J Pediatr Psychol* 1991; 16:629-642.
9. Wardle J, Guthrie CA, Sanderson S, Rapoport L. *Development of the Children's Eating Behaviour Questionnaire*. *J Child Psychol Psychiatry* 2001; 42:963-970.
10. Caccialanza R, Nicholls D, Cena H, Maccarini L, Rezzani C, Antonioli L, et al. *Validation of the Dutch Eating Behaviour Questionnaire parent version (DEBQ-P) in the Italian population: a screening tool to detect differences in eating behaviour among obese, overweight and normal-weight preadolescents*. *Eur J Clin Nutr* 2004; 58:1217-1222.
11. Viana V, Sinde S, Saxton JC. *Children's Eating Behaviour Questionnaire: associations with BMI in Portuguese children*. *Br J Nutr* 2008; 100:445-450.
12. Özdamar K, *Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi II*. Eskişehir, Kaan Kitabevi, 2004.
13. Gözüm S, Aksayan S, *Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber II: Psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma*. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2003; 1:3-14.
14. Tenko Raykov A. *First Course in Structural Equation Modeling*. Mahwah, New Jersey, 2000.
15. Byrne BM. *Structural Equation Modeling with AMOS*. New York, Routledge, 2010.
16. Donna, Harrington, *Confirmatory Factor Analysis*. Oxford University Press, 2009.
17. George A.Marcoulides, Randall E.Schumacker, *New Developments and Techniques in Structural Equation Modeling*. New Jersey, Mahwah, 2001.
18. Brown TA. *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. New York London, the Guilford Press, 2006.
19. Tezbaşaran A. *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. İkinci baskı, Ankara, Türk Psikologlar Derneği, 1997.
20. Sleddens EF, Kremers SP, Thijs C. *The Children's Eating Behaviour Questionnaire: factorial validity and association with Body Mass Index in Dutch children aged 6-7*. *Int J Behav Nutr Phys Act* 2008; 5:49.
21. Powers SW, Chamberlin LA, van Schaick KB, Sherman SN, Whitaker RC. *Maternal feeding strategies, child eating behaviors, and child BMI in low-income African-American preschoolers*. *Obesity (Silver Spring)* 2006; 14:2026-2033.
22. Wudy SA, Hagemann S, Dempfle A, Ringler G, Blum WF, Berthold LD, et al. *Children with idiopathic short stature are poor eaters and have decreased body mass index*. *Pediatrics* 2005; 116:e52-57.
23. Ashcroft J, Semmler C, Carnell S, van Jaarsveld CHM, Wardle J. *Continuity and stability of eating behaviour traits in children*. *Eur J Clin Nutr* 2008; 62:985-990.
24. van Strien T, Herman CP, Verheijden MW. *Eating style, overeating, and overweight in a representative Dutch sample. Does external eating play a role?* *Appetite* 2009; 52:380-387.